

LAZAR MOJSOV

predsednik Predsedništva CK SKJ

Četrdeset godina ustanka i socijalističke revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije

Upravo se navršava 40 godina od istorijske sednice Politbiroa CK KPJ, održane ovde u Beogradu, na kojoj su donete sudbonosne odluke o pokretanju oružane borbe protiv fašističkih okupatora i njihovih domaćih slugu i saradnika, borbe koja će ubrzo zahvatiti celu okupiranu i raskomadanu jugoslovensku državnu teritoriju i izrasti u četvorogodišnji narodnooslobodilački rat i ponedonosnu socijalističku revoluciju. Te odluke označavaju početak jedne nove epohe u istoriji svih naših naroda i narodnosti. Podsećajući se danas na taj značajan datum naše revolucije i sve ono što smo za proteklih 40 godina postigli, imamo u vidu Titove reči, koje je izrekao povodom 60-te godišnjice osnivanja Komunističke partije Jugoslavije, da je svakoj istinskoj revoluciji neophodno da se vraća svojim izvorima i iskustvima i da je podsjećanje na dug i slavan put Partije potrebno da bi smo još bolje i svestranije sagledavali svoje neposredne i buduće zadatke, da bi smo još više učvrstili jedinstvo svojih redova u veličanstvenoj borbi za slobodu i nezavisnost naroda, za socijalističko samoupravljanje u svojoj zemlji, za društveni progres i ljudsku sreću.

Četvrtojulske odluke bile su logičan rezultat ukupne dotadašnje revolucionarne opredeljenosti Komunističke partije Jugoslavije, ali i njene neposredne aktivnosti uoči aprilske agresije osovinskih sila na Kraljevinu Jugoslaviju i okupacije zemlje. Odlučujuće mesto u tom pogledu imali su stavovi zauzeti na Petoj zemaljskoj konferenciji, oktobra 1940. godine. Tada prihvaćeni kurs na odbranu

zemlje, čija je nezavisnost već bila ozbiljno dovedena u pitanje, proizišao je iz jasnog saznanja Partije da vladajući vrhovi jugoslovenske buržoazije nisu ni spremni ni sposobni da stanu na branik nezavisnosti zemlje. Komunistička partija Jugoslavije je shvatila istorijsku istinu da je odbrambene snage zemlje moguće razviti, a da se najbitniji faktor odbrane — spremnost najširih narodnih slojeva i svih naroda Jugoslavije da brane nezavisnost zemlje — može osigurati samo uz uslov istovremenog revolucionarnog preobražaja i uspostavljanja pune slobode i ravnopravnosti.

Svi kasniji događaji — pogotovo rešenost vladajućih vrhova da Jugoslaviju uključe u Hitlerov »novi evropski poredak«, koja je izražena u odluci vlade Cvetković-Maček o pristupanju Trojnom paktu, 27-martovski otpor naroda sramnoj kapitulaciji, koji je po svom smislu i efektima značio prvi revolucionarni proboj preživelog buržoaskog sistema, i aprilska katastrofa — samo su učvrstili uverenje KPJ o sazrevanju revolucionarne situacije i neminovnosti istorijske smene starog društvenog poretka. U tim uslovima su i takva kardinalna pitanja kao što su pitanje nacionalnog opstanka i borbe za istinsku nezavisnost zemlje došli u sferu onih opštih narodnih i nacionalnih problema, koji su se postavljali, u godinama između dva rata i na kojima je naša Partija izgradila svoj koncept borbe za revolucionarni preobražaj.

Takvi stavovi KPJ odredili su unutrašnji društveno-politički smisao i karakter oslobodilačke borbe za koji se Partija opredelila još u toku kratkotrajnog aprilskog rata. To je bila osnovna platforma ustanka koju je KPJ razradila i prihvatila već u prvim danima okupacije na poznatom Majskom savetovanju. Već tada su sve progresivne i patriotske snage revolucionarno-demokratskog pokreta u Partijom na čelu bile orijentisane na političke i vojne pripreme za oslobodilačku i revolucionarnu borbu. Bitne odlike tih priprema bile su zalaganje Partije za stvaranje jedinstva najširih narodnih slojeva i svih naroda Jugoslavije na platformi narodnooslobodilačke borbe i za postavljanje osnova vojne organizacije narodnooslobodilačkog pokreta.

Jugoslovenski narodi su pod okupacijom doživeli najtežu sudbinu. Jugoslavija je po izričitoj naredbi Hitlera bila razbijena kao država, a njena teritorija raskomadana i podeljena između četiri agresorske države — Nemačke, Italije, Bugarske i Mađarske. Mnoge naše oblasti agresori su proglasili »oslobođenim« i vraćenim »pod okrilje« zavojevačkih nacionalističkih režima u susednim zemljama, da bi odmah zatim najokrutnijim metodama — iseljavanjem i raznim oblicima denacionalizacije i uništavanja, počeli sprovoditi na-

silnu promenu nacionalne strukture stanovništva. U isto vreme, koristeći spremnost za saradnju raznih garnitura domaće buržoazije, okupacione sile pristupile su stvaranju kvislinških državnih tvorevina i režima s ciljem da još više prodube zatečene međunacionalne sukobe i učvrste okupacioni sistem. Taj sistem terora i progona, koji je ubrzo dobio čudovišne razmere, obezbeđivale su u samom početku krupne vojne formacije — 18 talijanskih, nemačkih, bugarskih i mađarskih divizija i kvislinske oružane snage, uz žandarmerijske, policijske, granične i druge specijalne jedinice. Uoči ustanka cela zemlja bila je prekrivena gustom mrežom okupatorskih i kvislinških garnizona.

Međutim, ni veoma nepovoljni međunarodni uslovi ni okrutni okupacioni sistem nisu našu Partiju pokolebali u njenoj rešenosti da istraje na putu pripremanja i organizovanja narodnooslobodilačke borbe. Uprkos veoma pogoršanim uslovima, pa i izvesnim organizacijskim poremećajima do kojih je početkom okupacije došlo u redovima KPJ, ona je sačuvala svoje organizaciono i idejno-političko jedinstvo i nastavila da dejstvuje kao jedina opštejugoslovenska politička partija.

U trenutku kada je fašistička Nemačka, 22. juna 1941. izvršila napad na Sovjetski Savez, angažujući u tom napadu glavninu svojih oružanih snaga, u našoj zemlji su privođene kraju pripreme za pokretanje oružane borbe protiv okupatora i njegovih domaćih saradnika. Na vest o tom napadu, CK KPJ, kao i nacionalna i pokrajinska rukovodstva Partije, obratili su se narodu s proglasima, koji su po svom sadržaju označili početak neposrednih priprema za borbu. Već 27. juna Politbiro CK KPJ doneo je odluku o formiranju Glavnog štaba narodnooslobodilačkih partizanskih odreda Jugoslavije, u kojem je funkcija komandanta poverena generalnom sekretaru Partije Josipu Brozu Titu.

U nizu mera koje je Partija tih dana užurbano provodila, u cilju neposrednih priprema za pokretanje oružane borbe protiv okupatora i njegovih domaćih saradnika, istorijsko mesto zauzima odluka koju je doneo Politbiro CK KPJ na sednici 4. jula da se odmah i neodložno, na celoj jugoslovenskoj teritoriji, pristupi izvođenju oružanih i drugih borbenih akcija. Tom prilikom Tito je izložio osnovnu koncepciju pokretanja i razvijanja oružane borbe. U mnoštvu oblika oružane i druge borbene aktivnosti protiv okupatora — od sabotaža i diverzija u gradskim i industrijskim centrima do najraznovrsnijih oblika oružanih akcija — Tito je težište stavio na razvijanje opštenarodnog ustanka u obliku partizanskog rata, na stvaranje što većeg broja partizanskih odreda, koji će

ofanzivnim borbenim dejstvima razviti oružanu borbu u svim krajevima Jugoslavije.

To nedvosmisleno potvrđuje sadržaj proglasa CK KPJ od 12. jula, u kojem se narodi Jugoslavije pozivaju da se dignu »svi kao jedan u boj protiv okupatora i njihovih domaćih slugu« i da svoju zemlju pretvore »u opsednutu tvrđavu za fašističke osvajače«.

Tu do najvećeg stepena originalnu koncepciju o razvijanju opšteg narodnog ustanka i njegovom izrastanju u svenarodni oslobodilački i revolucionarni rat za ostvarenje dalekosežnih ciljeva Tito je šire formulisao u prvom broju Biltena Glavnog štaba NOPOJ, koji je štampan ovde u Beogradu u ilegalnoj štampariji, 10. avgusta 1941. godine. Uzalud bi smo po analizama i studijama partizanskih ratova, kojima je toliko obilovala i naša, i istorija mnogih drugih naroda, tražili potpunije uobličen koncept razvijanja ustanka. Nigde tako jasno nije bila podvučena granica između već opšteprihvaćenog »malog«, gerilskog rata sa ograničenim ciljevima i partizanskog rata, koji utire put ostvarivanju krajnjih ciljeva — oslobođenju i revolucionarnom preobražaju.

Ubrzo su razvitak i uspjesi oružane borbe potvrdili valjanost ove Titove koncepcije. Već u leto 1941. godine Jugoslavija je bila zahvaćena plamenom partizanskog rata, koji je u mnogim njenim krajevima poprimio razmere masovnog narodnog ustanka. Partizanski odredi, čije su borbeno jezgro činili komunisti — članovi Partije i SKOJ-a — i drugi pripadnici doratnog revolucionarno-demokratskog pokreta, svojim borbenim akcijama i političkim radom u narodu izrasli su u krupne vojne formacije. Oni su napadima na okupatorske i kvislinške garnizone širom zemlje, stvorili prostrane oslobođene teritorije, na kojima su, na inicijativu Partije i pod uticajem revolucionarnog stvaralaštva naoružanog naroda, nastajali i delovali prvi organi nove narodne vlasti — narodnooslobodilački odbori i drugi oblici političkog organizovanja na platformi narodno-oslobodilačke borbe.

Time su već u početnoj etapi ustanka bile postavljene vojne i političke osnove narodnooslobodilačkog pokreta. Stvaranjem partizanskih odreda, iz kojih će se, na temelju odluka Savetovanja u Stolicama i odluke CK KPJ o stvaranju Prve proleterske brigade, razviti nova oslobodilačka i revolucionarna armija i nastankom narodnooslobodilačkih odbora, kao organa vlasti naoružanog naroda, naša je Partija u novim i veoma složenim uslovima otkrila puteve ostvarivanja osnovnih zadataka revolucije — izgradnje revolucionarne vojske i revolucionarne vlasti. Ono što je u tom pogledu već u jesen 1941. godine jasno nagovestila praksa ustanka u vreme

Užičke republike, godinu dana kasnije, novembra 1942. godine — stvaranjem Nanodnooslobodilačke vojske Jugoslavije i osnivačkom skupštinom Antifašističkog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije, postalo je stvarnost — iz pepela poraza i rasula stare kraljevine Jugoslavije javile su se konture jedne po svemu nove državne organizacije — nove Jugoslavije, ravnopravne federativne zajednice svih njenih naroda i narodnosti.

Zbog svega toga, sećajući se danas 4. jula 1941. godine, možemo reći da ovaj izuzetno značajan dan u istoriji naših naroda i narodnosti sadrži višestruku simboliku. On je u prvom redu simbol jedne od ključnih tekovina oslobodilačkog rata i socijalističke revolucije — ostvarenja istinske nezavisnosti Jugoslavije. Vekovima razdvajani, napadani i porobljavani, jugoslovenski narodi, čije su dotadašnje državne tvorevine često bile predmet manipulacije vlesila, u vihoru rata i revolucije, uspeli su da stvore novu, nezavisnu, samostalnu državu, koja je postala aktivni i priznati činilac međunarodne zajednice i svetskih poslova. Od objekta politike velikih sila, koje su tradicionalno raspodeljivale i razmenjivale svoj uticaj i dominantne pozicije na ovom raskršću njihovih nadmetanja, ona je izrasla u neprikosnoveni, samostalni subjekt u balkanskim, evropskim i svetskim odnosima. Izvojevanje stvarne i potpune nezavisnosti, i to sopstvenim snagama i voljom, bilo je izvoriste i pretpostavka takvog spoljnopolitičkog opredeljivanja nove Jugoslavije i takve njene pozicije u svetu koja će kasnije najpotpunije doći do izražaja u politici nesvrstanosti.

Ustvari, već u odlukama od 4. jula, u originalnoj koncepciji o pokretanju i razvijanju opštenarodnog ustanka sa dalekosežnim društveno-političkim ciljevima, bile su ugrađene i bitne pretpostavke međunarodne afirmacije narodnooslobodilačkog pokreta, odnosno međunarodnog priznanja nove Jugoslavije. Međutim, kako su u politici velikih savezničkih sila, predvodnica antihitlerovske koalicije, vrlo rano došle do izražaja tendencije da na svaki način zadrže za sebe pravo da odlučujuće utiču na sudbinu okupiranih zemalja, a time i naše, borba za takvu afirmaciju i priznanje nove Jugoslavije bila je vrlo teška i složena. Ipak, i u ovoj borbi jugoslovenski narodi su istrajali. To su pokazale istorijske odluke Drugog zasedanja AVNOJ-a.

Na novim osnovama stvorena je ravnopravna državna zajednica naših naroda. To se zbilo u trenutku kada je tek bilo došlo do prekretnice u razvitku drugog svetskog rata, u vreme kada je Jugoslavija još formalno bila u granicama Hitlerovog »novog evropskog poretka«, izvan domašaja savezničkih sila. To znači da su

isključivi subjekt unutrašnjeg društveno-političkog raspleta na tlu Jugoslavije bili sami narodi Jugoslavije, radnička klasa, svi radni ljudi i sve patriotske snage, okupljeni u narodnooslobodilačkom pokretu. Stoga su i odluke Drugog zasjedanja AVNOJ-a imale prelomno značenje sa stanovišta ostvarivanja istinske nezavisnosti nove Jugoslavije. Sva kasnija nastojanja savezničkih sila da diktiraju svoja rešenja i uslove u slučaju Jugoslavije nisu mogla bitno menjati pravce njenog daljeg razvoja i njenu međunarodnu poziciju.

Četvrti juli je istovremeno simbol revolucije — simbol početka korenitog društvenog preobražaja na ovom jugoslovenskom tlu, razvlašćivanja buržoazije i oslobađanja proletera, radničke klase i najvećeg dela seljaštva od teških klasnih okova. U nezadrživom oslobodilačkom jurišu, sa pijedestala vlasti ujedno je zbačena kapitalistička klasa, koja je u prethodne dve decenije pretvorila ove naše prostore u ponor najdublje eksploatacije, u tamnicu progresivnih ideja i ljudi i u zabran politikantskog manipulisanja izvornim interesima i potrebama jugoslovenskih naroda. Političku vlast i sredstva za proizvodnju osvojila je radnička klasa sopstvenim rukama i delom, udarivši time i temelje novoj, socijalističkoj zajednici. Jugoslavija je, zapravo, uz Sovjetski Savez, bila jedina zemlja u leto 1941. godine, koja se na političkoj karti Evrope mogla označiti crvenom bojom — simbolom revolucije.

Četvrti juli je, takođe, i simbol nacionalne emancipacije svih naših naroda i narodnosti, jer je označio početak njihove zajedničke borbe, u kojoj je iskovano bratstvo i jedinstvo i čije je ishodište bilo uspostavljanje pune nacionalne ravnopravnosti u novoj državnoj tvorevini. Umesto unitarističke, stvorena je federativna država. Umesto prevlasti jedne ili više nacionalnih buržoazija, uspostavljena je istinska jednakost i ravnopravnost samih naroda i narodnosti koje su na ovom tlu postojale. Umesto monarhističkog režima sa primesama lažnog parlamentarizma, stvorena je republika, država naroda, koji je neprikosnoveno i samostalno odlučivao o svojoj sudbini. Umesto diktature oslonjene na policijsko — žandarmernjsku torturu, uspostavljena je demokratija sa najširim slobodama i pravima građana.

Ovu nacionalnu emancipaciju bilo je moguće ostvariti samo zato što je KPJ u ratu i revoluciji ponudila takvo rešenje nacionalnog pitanja u jugoslovenskim okvirima koje je bilo i glavni podsticaj jačanju oslobodilačkog pokreta i činilac zbližavanja i ujedinjavanja svih naroda i narodnosti.

Partija nije priznala okupatorsko razbijanje jugoslovenske državne zajednice, već je u platformi borbe svih naroda Jugoslavije

protiv zajedničkog neprijatelja sačuvala ideju jedinstva i stvaranja nove bratske zajednice svih jugoslovenskih naroda i narodnosti na osnovama pune ravnopravnosti. U pogledu shvatanja karaktera toga jedinstva u KPJ nije bilo nikakvih dilema. Ona se još u godinama uoči rata jasno i podjednako odlučno ogradila i od nosilaca hegemonijskog velikosrpskog integralnog jugoslovenstva i od ideja nacionalnih buržoazija, koje su rešenje nacionalnog pitanja videle ili u podeli vlasti ili u stvaranju »nezavisnih država«, pod tuđim pokroviteljstvom. Već u vreme razgaranja narodnooslobodilačkog rata, KPJ je povukla dalekosežne političke poteze značajne za rešavanje složenih međunacionalnih odnosa i nacionalnog pitanja u celini. To je osobito bilo izraženo u stvaranju nacionalnih i pokrajinskih vojnih i političkih rukovodstava ustanka, koja su se, provodeći generalnu liniju Partije u specifičnim uslovima svojih zemalja i pokrajina, identifikovala sa stvarnim težnjama svojih naroda i ubrzo afirmisala kao centri okupljanja svih progresivnih nacionalnih snaga. To je u praksi pružalo garanciju da oslobodilačka borba nosi ostvarenje prava svakom narodu da sam odlučuje o svojoj sudbini, da je zajednička borba protiv okupatora i njihovih slugu i saradnika bila ona osnova na kojoj je raslo i razvijalo se saznanje o sudbinskoj povezanosti zajedničkih interesa svih naroda Jugoslavije. Na takvim primesama počivala je Titova misao o bratstvu i jedinstvu naših naroda, koja će najpotpunije biti izražena u jednoj od temeljnih odluka Drugog zasjedanja AVNOJ-a 29. novembra 1943. godine o izgradnji nove Jugoslavije, na federativnom principu, odnosno na punoj ravnopravnosti svih njenih naroda i na doslednom poštovanju nacionalnih prava pripadnika svih naroda i narodnosti.

Četvrti juli je ujedno i simbol izuzetne istorijske hrabrosti ove zemlje, njenih naroda, njene radničke klase i njene Komunističke partije. Zato su sa ovim danom u našim sećanjima trajno prisutna imena, podvizi i žrtve palih boraca u ratu i revoluciji. Mi smo ponosni što je naša zemlja imala tako neustrašive i požrtvovane borce i što je naša Partija odgajila tako hrabre sinove koji su i svesno išli u smrt da bi socijalistička budućnost brže došla. Samo u ratu KPJ je izgubila tri četvrtine doratnog članstva i oko 50 hiljada članova primljenih kasnije, a SKOJ preko sto hiljada svojih članova.

Nastala u ognju revolucionarne oslobodilačke borbe, nova država jugoslovenskih naroda i narodnosti snažno je zakoračila ka novim horizontima. Radnička klasa i radni ljudi naše zemlje, pod vođstvom Komunističke partije, opredelili su se za svestranu socijalističku izgradnju, birajući sopstvene puteve i forme svog društvenog preobražaja. Na temeljima takve čvrste i nepokolebljive

orijentacije, Jugoslavija je u celokupnom posleratnom društvenom i privrednom razvoju postigla zaista velike rezultate. U tom periodu Jugoslavija je prešla put od agrarno nerazvijene i ratom porušene zemlje do srednje razvijene zemlje. Zahvaljujući stečenoj slobodi, revolucionarnim merama nove vlasti, pre svega preko nacionalizacije sredstava za proizvodnju i agrarne reforme, ogromnim entuzijazmom radnih masa u obnovi zemlje i stvaranju materijalne i kulturne osnove za svestranu izgradnju novog društva, a kasnije, razvojem sistema samoupravljanja i velikim naporima radničke klase i svih radnih ljudi — ostvaren je relativno visok nivo proizvodnih snaga društva. Društveni sektor je postao glavni činilac materijalnog i celokupnog razvoja zemlje. To je bila osnova za stalno unapređivanje materijalne i socijalne sigurnosti radnih ljudi i građana i podizanje životnog standarda. Snažno su razvijeni materijalni potencijali, obrazovanje, kultura, nauka, zdravstvo i sve društvene delatnosti u svim republikama i pokrajinama i jugoslovenskoj samoupravnoj zajednici kao celini. Stvorena je snažna, svesna i kvalifikovana radnička klasa, nezamenjivi subjekt socijalističkog samoupravljanja, stalno je unapređivana materijalna i opšta društvena podloga bratstva i jedinstva naših naroda i narodnosti i razvijan sistem opštenarodne odbrane i društvene samozaštite.

Kad se uporedi celokupan naš posleratni razvoj sa razvojem koji je u isto vreme ostvaren u svetu proizilazi da je nivo društvenog proizvoda po stanovniku u Jugoslaviji u 1939. godini bio za blizu jednu trećinu ispod proseka za celi svet, a danas je za preko jednu trećinu iznad tog proseka. Na ovaj način, Jugoslavija je po tempu rasta dvostruko brže povećavala svoj društveni proizvod po stanovniku nego razvijene zemlje i time u odnosu na njih osetno smanjila razlike u razvijenosti.

Od 1945. do 1980. društveni proizvod je povećavan po prosečnoj godišnjoj stopi od preko 6 odsto, a Jugoslavija je približno svakih 11 godina udvostručavala materijalnu proizvodnju. Time se Jugoslavija svrstala među zemlje sa najbržim privrednim razvojem u svetu.

Ti podaci utoliko su značajniji ako se podsetimo da je Jugoslavija u drugom svetskom ratu, pored milion i 700 hiljada žrtava, pretrpela i ogromnu materijalnu štetu i da je pre rata bila siromašna i jedna od ekonomski najzaostaliјih zemalja u Evropi, sa velikim klasnim i nacionalnim protivurečnostima, visokim stepenom eksploatacije radničke klase od domaćih i stranih kapitalista i nacionalnog ugnjetavanja.

Sa svim tim rezultatima radnička klasa, svi naši radni ljudi, svi naši narodi i narodnosti mogu biti ponosni, a oni istovremeno predstavljaju snažnu osnovu za nove korake u svestranom razvoju naše zemlje na osnovama socijalističkog samoupravljanja.

Materijalni preobražaj i revolucionarne promene u društvenim odnosima bili su bitni, međusobno neodvojivi činioci celokupnog našeg društvenog razvoja. To je omogućilo da materijalni razvoj ne postane sam sebi svrha, već da bude poluga suštinskog preobražaja položaja i uloge radničke klase u odnosima proizvodnje i celokupnom društvenom životu.

Kada danas, 40 godina posle otpočinjanja oružanog ustanka i narodne revolucije, sa ove istorijske distance sagledamo pređeni put, od te istorijske sednice Politbiroa CK KPJ, preko svih etapa naše oslobodilačke i revolucionarne borbe, do današnjih dana — kada smo suočeni sa novim izazovima u daljem svestranom jačanju naše socijalističke zajednice — možemo s pravom reći, pred licem celog sveta, da su jugoslovenski komunisti, radnička klasa i svi radni ljudi, svi naši narodi i narodnosti izvršili istorijske proboje i dostigli domete sa kojima se mogu ponositi.

Oslobodili smo svoju zemlju, oslanjajući se pre svega na sopstvene snage, i to u borbi protiv najmoćnije mašinerije rata, nasilja i porobljavanja koja je do tada viđena, i, konačno, postali smo gospodari svoje sopstvene sudbine.

U porobljenoj Evropi, na vrhuncu moći mračnih sila fašističke osovine, pokazali smo svetlu da i mali narodi, predvođeni čvrstom avangardom i motivisani neugasivom težnjom za slobodom i nezavisnošću, mogu da razviju oružanu borbu i protiv najmoćnijeg neprijatelja i da kroz neprekidno razvijanje te borbe, uprkos svih teškoća i žrtava, sprovedu duboke revolucionarne promene.

Dokazali smo da se usvajanjem strategije oružane borbe protiv okupatora može izvojevati vlast radničke klase i svih radnih ljudi, ostvariti bratstvo i jedinstvo svih naših naroda i narodnosti i njihovom slobodnom voljom formirati nova državna zajednica, na ravnopravnim osnovama.

Avnojevska Jugoslavija, stvorena u oslobodilačkom ratu, porušila je u ovom oduvek nemirnom delu Evrope, u kome su se za svoju prevlast i uticaj stalno nadmetale velike sile, sve stare i nove planove za podelu i dominaciju, postala važan faktor mira, političke stabilnosti i progressa na Balkanu i u svetu.

Obnovili smo svoju ratom opustošenu i razorenu zemlju i čvrsto krenuli putevima svestranog materijalnog i društvenog razvoja.

Od zapećka Evrope, gde su vladali beda, eksploatacija i nasilje, stvorili smo modernu državu, socijalističku samoupravnu zajednicu, i razvijajući svestrane prijateljske odnose sa svim narodima zadobili veliki ugled u čitavom svetu.

Rekli smo odlučno »ne«, kada je trebalo birati puteve sopstvenog socijalističkog razvoja, svima koji su hteli da nas zadrže u stanju potčinjenosti i neravnopravnosti.

Založili smo se svim snagama za uspostavljanje novih, pravednijih međunarodnih odnosa i zajedno sa drugim progresivnim snagama čovečanstva, koje se bore za svoju emancipaciju, izgradili novu viziju političke nesvrstanosti, u svetu koji je pretio da u celini bude obuhvaćen blokovskim podelama, podvajanjima i sukobima.

Stvorili smo, još u toku rata, snažnu Jugoslovensku narodnu armiju, spremnu da brani tekovine naše narodne revolucije od svih nasrtaja i izgradili sistem opštenarodne odbrane i društvene samozastite.

Ostvarili smo novi, Titov koncept Partije — avangardne po svom revolucionarnom političkom programu, a masovne po svom sluhu za životne interese jugoslovenske radničke klase i svih naših naroda i narodnosti i po svojoj ukorenjenosti u najšire narodne slojeve koji su bili izvor njene političke snage. Viziju takve Partije Tito je izneo još 1928. godine na Osmoj konferenciji zagrebačkih komunista, a praktično je počeo uobličavati 1937. godine, dolaskom na čelo KPJ. Samo takva partija, samostalna, snažna, okrenuta radničkoj klasi i narodu, bila je u stanju da ostvari autentični spoj narodnooslobodilačke borbe i izvorne, socijalističke revolucije. Samo takva partija mogla je da izdrži sva kasnija istorijska iskušenja, pritiske i pretnje, a u brojnim i složenim etapama socijalističke izgradnje mogla je da nalazi prave odgovore na pitanja koja je naš ubrzani i protivurečni razvitak nametao, ostavši pri svemu tome sposobna za neprekidno revolucionarno stvaralaštvo, sa kojeg je i danas niko ne može skrenuti.

Postigli smo krupna istorijska dostignuća za veoma kratko vreme i to zahvaljujući čvrstoj povezanosti revolucionarno opređenih masa i organizovanih subjektivnih snaga: KPJ odnosno SKJ, kao nove revolucionarne avangarde — Narodnog fronta, kao najšire demokratske organizacije radnih masa — SKOJ-a, kao revolucionarne organizacije mladih, AFŽ-a kao borbene organizacije žena Jugoslavije i drugih naprednih i slobodoljubivih organizacija.

Razvijali smo, u kontinuitetu naše revolucije i našeg stremljenja ka izgradnji socijalističkog društva, ove osnovne istorijske te-

kovine naše oslobodilačke borbe, produbljivali ih novim sadržajem i podsticali traganje za usavršenijim formama organizacije vlasti radničke klase i stalnog unapređivanja međunacionalnih odnosa i jugoslovenskog federativnog uređenja na ravnopravnim osnovama socijalističkog zajedništva.

Na tom putu produbljivanja ovih istorijskih tekovina i osvajanja novih prostora za stvaralačku aktivnost, epohalni značaj u razvoju naše revolucije ima nastajanje procesa samoupravljanja.

Podnoseći predlog zakona o predaji državnih preduzeća na upravljanje radnicima, drug Tito je 27. juna 1950. godine rekao: »... Parola 'fabrike radnicima — zemlja seljacima' nije neka apstraktna propagandistička parola, već takva koja ima u sebi duboki sadržajni smisao. Ona sadrži u sebi čitav program socijalističkih odnosa u proizvodnji: u pogledu društvene svojine, u pogledu prava i dužnosti trudenika i prema tome — može se i mora ostvariti u praksi, ako mislimo da zaista izgradimo socijalizam«.

Te Titove reči naznačile su kvalitativan prelaz u celokupnom našem društvenom razvoju.

Naravno, otvaranje prema samoupravljanju ne bi bilo moguće da već nisu postojale pretpostavke za taj proces u samom karakteru naše revolucije, činjenici da su revolucionarne mase već u toku narodnooslobodilačke borbe počele da stvaraju autentične demokratske organe vlasti. Nastajanje samoupravljanja bio je put za prevazilaženje opasnosti birokratizacije na osnovi monopolske pozicije i uloge države u celokupnom društvenom životu i istovremeno način da se najšire revolucionarno stvaralaštvo radničke klase i svih radnih ljudi podigne na viši istorijski nivo i da omogući dublje progresivne promene u celokupnom društvenom razvitku. U tome je ponovo veoma važnu ulogu odigrala vizionarska svest i revolucionarna uloga KPJ, njena duboka povezanost s radničkom klasom i svim radnim ljudima, sposobnost da oseti i izrazi njihove najvažnije interese.

U prvi plan sumiranja rezultata razvoja našeg društva na osnovama samoupravljanja treba staviti ono što je istorijski najvažnije: naša revolucija je na delu pokazala realnu mogućnost novog sadržaja socijalizma, nove društvene pozicije i uloge čoveka proizvođača. Ona je pokazala da etatistički »model« socijalizma nije sudbina socijalističke revolucije u jednom materijalno nerazvijenom društvu kakvo je naše, da samoupravljanje nije kratkotrajna iluzija i »eksperiment« nego svakodnevna praksa miliona ljudi, sistem društvenih odnosa i strategije celokupnog društvenog razvitka. Pokazalo se

da ono traje i razvija se, iako je u tom razvitku bilo, a i danas ima, krupnih slabosti i teškoća. Naravno, samoupravljanje nije »pronađeno« u našoj zemlji, niti je isključivo jugoslovenski fenomen, već je rastuća tendencija u savremenom svetu, čiji se koreni nalaze u idejama mnogih velikih mislilaca i humanista prošlosti. Naše društvo nastoji da celokupni svoj razvoj utemelji na praksi samoupravljanja. Istorijska je zasluga jugoslovenskih komunista što su inicirali taj proces i stalno bili avangarda u borbi za njegovo ostvarivanje. Bez tog revolucionarnog delovanja, samoupravljanje ne bi moglo da se razvija. Kad god je dolazilo do slabljenja revolucionarne aktivnosti, a time, u krajnjoj liniji i do slabljenja klasne pozicije i orijentacije u praksi SK, dolazilo je i do slabljenja samoupravljanja. I obrnuto, svaki zastoj u realizaciji klasne suštine samoupravljanja dovodilo je do birokratskih, građansko-liberalističkih i sličnih tendencija u Savezu komunista. Delovanje komunista kao unutrašnje vodeće idejno-političke snage radničke klase i svih radnih ljudi, a ne sa pozicija vlasti i posredstvom države, zbog toga ne bi bilo moguće bez prakse samoupravljanja. Takva, Programom označena koncepcija, društvena pozicija i uloga SKJ, iako se ostvaruje kroz mnoge protivurečnosti, spada u red važnih rezultata revolucionarne teorije i prakse sa dalekosežnim političkim i širim društvenim značenjem.

Savremena dugoročna strategija razvoja samoupravljanja i celokupnog našeg društvenog razvoja polazi od koncepcije slobodnog i udruženog rada. Međutim, razvoj samoupravljanja u tom pravcu nailazi još uvek na prepreke upravo zbog relativno snažne tendencije otuđivanja dohotka u procesu društvene reprodukcije. Suština tih odnosa je da se najveći deo viška rada odvajaju od proizvođača, da oni još uvek nedovoljno utiču na njegovu raspodelu, da se ekonomsko-politička moć koncentriše u političko-privrednoj nadgradnji. Sadašnji uticaj proizvođača na tokove društvene reprodukcije i donošenje važnih političkih odluka ne omogućava da u potrebnoj meri ostvaruju vladajuću ekonomsku i političku poziciju i ulogu. Ustav, Zakon o udruženom radu i drugi sistemski zakoni sami po sebi ne obezbeđuju te promene, niti one nastaju bez svesne borbe udruženih proizvođača za svoju emancipaciju i delovanja Saveza komunista kao svesne, vodeće snage te borbe.

Borba za stabilizaciju naše privrede, koja je naš dugoročan ključni zadatak neće biti uspešna ukoliko to istovremeno nije borba za bitne promene postojećih odnosa u proizvodnji koje omogućavaju da udruženi radnici raspolažu sredstvima i rezultatima svog rada, da se svestrano i dohodovno povezuju u celokupnom procesu dru-

štvene reprodukcije. Stabilizacija privrede nije moguća isključivo preko određenih mera države. Ona je duboko vezana za potrebu jačanja samoupravljanja. Zato ona zahteva celovitu, kontinuiranu i klasno utemeljenu angažovanost SK i svih drugih organizovanih političkih snaga.

Prevazilaženje sadašnje stagnacije u razvoju samoupravljanja neodvojivo je od takvog razvoja delegatskog sistema u kome će interesi udruženih proizvođača određivati sadržaj svih političkih odluka.

Delegatski sistem, koji izvire iz same suštine samoupravljanja, ostvaruje se u uslovima postojanja i ispoljavanja pluralizma samoupravnih interesa. Međutim, taj pluralizam ne znači da sve postojeće interese treba izjednačavati po karakteru i važnosti. On, pre svega, pretpostavlja dominaciju interesa radničke klase i takve proizvodne i političke odnose koji omogućuju da sami proizvođači, a ne neko drugi u njihovo ime, pronalaze ono što je zajedničko i opšte u njihovim neposrednim interesima. U tom procesu Savez komunista ne sme da deluje kao arbitar, presuđujući šta jesu a šta nisu zajednički i opšti interesi radničke klase i društva, već kao faktor svesne borbe za stvaranje neophodnih uslova koji omogućuju oblikovanje i jačanje tih interesa.

Ni u jednom momentu ne smemo zaboraviti da samoupravljanje može da napreduje samo onda ako je ukorenjeno u interesima i oslobodilačkim težnjama radničke klase. Taj klasni sadržaj samoupravljanja mora i dalje da bude osnovni orijentir celokupne delatnosti Saveza komunista. Zato, sagledavajući najvažnije aktuelne probleme naše društvene prakse, moramo, pre svega, polaziti od tog klasnog stanovišta i postavljati pitanje koliko u sadašnjim uslovima radnička klasa kao celina ostvaruje svoje osnovne neposredne i istorijske interese. Sa tog stanovišta moramo pristupiti rešavanju ozbiljnih problema privrednog razvoja, materijalnog i opšteg društvenog položaja proizvođača i u sistemu sticanja raspodele dohotka. Odatle se mora poći i u sagledavanju složene problematike međunarodnih odnosa. Sve kontrarevolucionarne i antisamoupravne tendencije u našem društvu, a one su poslednjih meseci posebno i u najbrutalnijem vidu došle do izražaja na Kosovu, možemo uspešno suzbijati samo jačanjem samoupravljanja kao istinske revolucije, u čijem će centru biti interesi radničke klase, njena odlučujuća politička pozicija i uloga, njeno povezivanje u celom našem društvu na osnovama udruženog rada.

Nas, jugoslovenske komuniste, odlikuje svojstvo da ne uzmičemo pred bilo kakvim teškoćama u razvoju naše revolucije. Proble-

mi s kojima se danas suočavamo nisu mali. Ali, bilo ih je i ranije. I to težih, pa smo ih ipak uspešno savlađivali. Danas raspolažemo s mnogo više snaga da probleme koji su pred nama uspešno rešavamo. Jedan od uslova za to je da ne izgubimo revolucionarnu orijentaciju i perspektivu, što je drug Kardelj više puta naglašavao. Revolucionar se potvrđuje ne onda kada sve ide relativno »glatko« u društvenom razvitku, nego pre svega onda kada dolazi do teškoća u tom razvitku. Tada se razotkriva ko je zaista komunista na delu i za kakve se društvene odnose i moralne vrednosti u praksi zalaže. Revolucionarni lik komunista se mora neprekidno izgrađivati. Celokupna istorija naše Partije i revolucije to nedvosmisleno potvrđuje.

Od najvećeg značaja je da našu političku aktivnost usmerimo na demokratizaciju odnosa u Savezu komunista, aktiviranje veoma velikih kadrovskih, političkih i idejnih potencijala koji u njemu postoje. Takođe se moramo boriti protiv tendencija zatvaranja i parcijalizacije koje prodiru i u Savez komunista. Političko i idejno jedinstvo celokupnog Saveza komunista, ostvarivano na osnovi jedinstva interesa i ciljeva radničke klase i radnih ljudi, bitna je pretpostavka njegove revolucionarne aktivnosti. Borba za to jedinstvo i klasni karakter SKJ, neodvojiva je od razvijanja demokratskog centralizma kao nezamenljivog principa revolucionarnog organizovanja i delovanja Saveza komunista Jugoslavije.

Josip Broz Tito je naglašavao da revolucija nije običan miran život, da ona traži visoku svest, aktivnost i povezanost komunista s radničkom klasom i radnim ljudima uopšte. U našem dosadašnjem razvoju mogli smo da uspešno savladamo teškoće s kojima smo se sukobljavali, pre svega zato što je naša Partija kao celina i kao pokret, imala svojstva o kojima je Tito govorio i što je umela da izađe s platformom rešavanja najvažnijih društvenih problema za svaku konkretnu etapu društvenog razvoja. To je velika revolucionarna tekovina kojom raspolažemo. Ali, takva uloga Saveza komunista nije unapred osigurana. Ona se neprekidno iznova mora potvrđivati i u novim društvenim uslovima.

Trenutak u kome se upravo nalazimo nameće potrebu da Savez komunista, na temelju dublje spoznaje uzroka nepovoljnih tendencija u društvenom razvitku — što podrazumeva i kritički uvid u vlastitu praksu — a oslanjajući se na krupne tekovine u našem dosadašnjem razvoju, energično povede akciju protiv svih vidova i pokušaja razbijanja naše zajednice, svih oblika partikularizma i zatvaranja kao i mogućih težnji da se aktuelni problemi rešavaju na birokratsko-centralistički način.

Za jugoslovenske komuniste nacionalna samostalnost i ravnopravnost naroda i narodnosti uvek je bila jedno od strateških pitanja socijalističke revolucije. Takvo opredeljenje proizilazilo je iz marksistički zasnovanog uverenja da socijalizam kao društvo slobode mogu da grade samo slobodni ljudi i narodi. Kao što je u oružanoj revoluciji postizanje pune nacionalne slobode i ravnopravnosti bilo sastavni deo borbe za promenu starog društvenog poretka, tako je i danas, samo u izmenjenim istorijskim okolnostima, nacionalna ravnopravnost jedan od temeljnih elemenata izgrađivanja društvenih odnosa na osnovama socijalističkog samoupravljanja. U tom pogledu postoji osnovna nit revolucionarnog kontinuiteta od odluka Drugog zasjedanja AVNOJ-a sve do danas.

U kontinuitetu stalnog obogaćivanja sadržaja nacionalne ravnopravnosti i socijalističkog zajedništva od istorijskog su značaja Ustav iz 1974. godine, stavovi i odluke X i XI kongresa SKJ i uspostavljanje novih odnosa u federaciji.

Polazeći od toga da je za nacionalnu slobodu naroda bitno, da pored političke i kulturne samostalnosti, radnička klasa raspolaze viškom društvenog rada i upravlja celokupnom društvenom reprodukcijom, Ustav u isto vreme ovo raspolaganje postavlja na samoupravne osnove. Ukidanjem centralističkog sistema, republike i pokrajine su stavljene u položaj da mogu same, društvenim dogovaranjem i samoupravnim sporazumevanjem, da rešavaju probleme od zajedničkog interesa. Tim promenama izražena je revolucionarna doslednost SK i svih socijalističkih snaga da samostalnost naroda i narodnosti i njihove međusobne odnose razvijaju na klasno-samoupravnim osnovama.

Polazeći od stava da je osnova političke ravnopravnosti naroda i narodnosti njihova ekonomska ravnopravnost, mi posebnu pažnju poklanjamo bržem razvoju nedovoljno razvijenih republika i naročito pokrajine Kosovo.

U pogledu strateškog pravca razvoja i samoupravne osnove sistema međunacionalnih odnosa mi nemamo šta da menjamo. Samoupravljanje je izdržalo životnu probu kao nezamenljiva osnova afirmacije nacionalnog individualiteta i demokratskih, ravnopravnih međunacionalnih odnosa. Ali se može govoriti o teškoćama i otporima i posebno o našim sopstvenim subjektivnim slabostima na planu konsekvantnog oživotvorenja samoupravnog koncepta međunacionalnih odnosa. Iskustvo nas je više puta uverilo, da kad god nam je samoupravljanje u zastoju, u ofanzivi su različiti vidovi nacionalizma.

Proces decentralizacije federacije koji je istorijski i društveno bio neophodan, nije praćen podjednakim intenzitetom samoupravnog udruživanja u okviru čitave naše federativne zajednice. Naporedo sa jačanjem određenih estatističkih tendencija u republikama i pokrajinama sužavao se i prostor delovanja ekonomskih zakonitosti.

Kad govorimo o nacionalnim ekonomijama i jedinstvenom jugoslovenskom tržištu morali bismo praviti razliku između ekonomske samostalnosti i nacionalnog autarhizma. Ekonomska samostalnost pretpostavlja uzajamnu zavisnost, polaženje od zajedničkih interesa, razume se uvek na bazi ravnopravnosti. Nacionalni autarhizam sve to isključuje, a prema zajedništvu se okreće samo u meri u kojoj može da plasira neki svoj parcijalni, uskonacionalni interes. Od autarhizma do nacionalizma i separatizma samo je mali korak.

Tendencije autarhizma i zatvaranja potiskuju samoupravljanje pa i Savez komunista na margine društvenih zbivanja i slabe odgovornost za socijalističko zajedništvo, a time i integracione procese na osnovama samoupravnog udruživanja rada i sredstava. Nedavno aktivirani nacionalizam i iredentizam na Kosovu, pored nekih specifičnih uzroka, izraz je i pomenutih tendencija u opšte jugoslovenskim relacijama. Razume se da je to onda olakšalo posao i spoljnim neprijateljima samoupravne i nesvrstane Jugoslavije, koji u našim slabostima i nedoslednostima traže šanse za svoja nastupanja.

Događaji na Kosovu, kao i iskustva sa nacionalizmom iz sedamdesetih godina, učvršćuju nas u uverenju da se ne smeju praviti nikakvi politički kompromisi s nacionalizmom, niti ima mesta oportunizmu prema nacionalističkim pojavama i njihovim nosiocima. Odavno je poznato da nacionalizam nije uperen samo protiv drugih naroda i zajedništva nego da on nanosi najveću štetu upravo narodu u čije ime nastupa.

Jedino samoupravljanje predstavlja onu snagu i sigurnu branu koja razdvaja istinsku nacionalnu afirmaciju od nacionalizma, demokratsko i socijalističko zajedništvo ravnopravnih naroda i narodnosti od velikodržavnog centralizma i unitarizma.

Naše je čvrsto uverenje da se samostalnost i ravnopravnost naroda i narodnosti jedino može ostvariti jačanjem socijalističkog zajedništva, još bržim otvaranjem republika i pokrajina za različite oblike i sadržaje međusobnog povezivanja i udruživanja rada i sredstava.

Kada govorimo o potrebi jačanja socijalističkog zajedništva moramo biti načisto s tim da naša istorijska dilema nije jedan centralizovani ili više decentralizovanih etatizama. Istorijsko raskršće je

između socijalističkog samoupravljanja i etatizma bilo kog oblika i nivoa. Kao što naš samoupravni razvoj čini istorijski izlišnim etatizam savezne države u ulozi čuvara opštih interesa, tako on čini istorijski izlišnim i etatizam republika i pokrajina u ulozi čuvara nacionalnih interesa. Prema tome, u onoj meri u kojoj će udruženi rad biti stvarni i neposredni nosilac i klasnog i nacionalnog interesa, u toj meri uspevaćemo da prevazilazimo tendencije koje nas vuku nazad bilo prema centralističkom unitarizmu bilo prema nacionalnom autarhizmu i slabljenju zajedništva.

Jačanje socijalističkog zajedništva u našim uslovima može da proizilazi samo iz socijalističkog samoupravljanja. Jer i ravnopravnost naroda i narodnosti i njihovo zajedništvo imaju jedinstvenu socijalno-klasnu osnovu u socijalističkom samoupravljanju. Prema tome, razvijanje samoupravne osnove našeg društva u isti mah je i čin stvaranja novog tipa višenacionalnog zajedništva. Mogli bi smo reći da je to u ovom istorijskom trenutku i presudno pitanje kontinuiteta naše revolucije.

Svi naši narodi i narodnosti, bez izuzetka, doživeli su svoj najveći društveni i ekonomski razvoj i svestranu afirmaciju nacionalnog individualiteta upravo živeći zajedno u socijalističkoj samoupravnoj Jugoslaviji. Celokupni naš razvoj stalno je pokazivao da se svi oni mogu održati i optimalno razvijati samo živeći zajedno u jedinstvenom samoupravnom sistemu u kome mogu da vladaju plodovima svoga rada.

Nije potrebno posebno naglašavati koliko velika istorijska odgovornost za takav pravac razvoja leži na Savezu komunista i svim socijalističkim snagama našeg društva. Tim pre jer smisao borbe za oživotvorenje samoupravnih demokratskih spona našeg socijalističkog zajedništva nije samo u očuvanju, nego i u daljem razvijanju bratstva, jedinstva i zajedništva naših naroda i narodnosti, kao jedne od najvećih tekovina naše revolucije.

Nezavisna i nesvrstana politika Jugoslavije, kojom je naša zemlja stekla veliki ugled i zaslužila priznanje u savremenom svetu, rođena je u narodnooslobodilačkom ratu i socijalističkoj revoluciji 1941—1945, kada su se radnička klasa, naši narodi i narodnosti, pod rukovodstvom Komunističke partije i druga Tita, svojom borbom dokazali kao samostalna i nezavisna politička snaga unutar anti-hitlerovske koalicije. Naša revolucija je svojim političkim i vojnim uspesima i socijalnim preobražajem na delu dokazivala odlučnost i sposobnost naših naroda i narodnosti da postanu stvaraoci sopstvene i aktivni učesnici u stvaranju savremene svetske istorije.

S pravom možemo reći da je spoljna politika nove Jugoslavije već od samog početka nosila sva bitna obeležja naše revolucije: — nezavisnost, samostalnost, autentičnost, zajedništvo interesa svih naroda i narodnosti, okrenutost radničkoj klasi i povezanost sa progresivnim kretanjima u svetu.

Snaga, vitalnost i principijelnost te politike, njena sposobnost da se odupre različitim vidovima pritisaka i nasrtaja na samostalnost i nezavisnost našeg revolucionarnog pokreta i zemlje, kojih je bilo ne malo u posleratnom periodu, proizilazi iz osnovnog strateškog opredeljenja naše Partije da borbu za nacionalno i socijalno oslobođenje unutar zemlje čvrsto povezuje sa borbom naroda, zemalja i pokreta za slobodu i nezavisnost, za ravnopravne i demokratske međunarodne odnose, za društveni progres u svetu. Ona je, prema tome, crpela snagu ne samo u sopstvenoj revoluciji nego i u objektivnoj svetsko-istorijskoj tendenciji svoga vremena. Drugim rečima, principi i ciljevi za koje se zalažemo u savremenom svetu odgovaraju ne samo unutrašnjim potrebama i interesima naše zemlje i pokreta nesvrstanosti već i interesima najširih snaga mira, demokratije i socijalizma, ukratko, progresivnim interesima međunarodne zajednice.

Afirmacija demokratskih principa nezavisnosti, samostalnosti i ravnopravne saradnje u odnosima između radničkih partija, oslobođilačkih pokreta i socijalističkih zemalja predstavlja bez sumnje onaj pozitivni proces kojim se socijalizam potvrđuje kao istorijska alternativa svetu kapitala i imperijalizma.

Za SKJ i sve progresivne snage, demokratski principi nezavisnosti i samostalnosti, nemešanja u unutrašnje stvari i odgovornosti pred sopstvenom radničkom klasom i narodom, predstavljaju nezamenljivu osnovu razvijanja novih odnosa i internacionalističke solidarnosti između socijalističkih snaga. Širina prihvatljivosti ove platforme izraz je narasle revolucionarne demokratske svesti pokreta i naroda da se socijalizam može izgrađivati samo u uslovima nacionalnih sloboda i ravnopravnosti bez tutorstva i hegemonizma.

Međutim, pokazuje se da je taj proces danas, mada istorijski nezaustavljiv, veoma složen i protivrečan, prožet snažnim otporima, zastojeima i retrogradnim tendencijama.

Rapidno pogoršanje opšte međunarodne situacije u novije vreme izraz je duboke krize savremenog sveta u svim područjima međunarodnog života. Pojačani su blokovsko nadmetanje, primena sile i razni oblici mešanja, intervencija i drugih oblika pritisaka na nezavisne zemlje. Trka u naoružanju dobija preteće oblike za opstanak čovečanstva, dok je politika detanta u punom zastoju. Našu

ozbiljnu zabrinutost izazivaju godinama nerešeni ekonomski problemi savremenog sveta, nerazvijenih zemalja i zemalja u razvoju. Ekonomske teškoće ovih zemalja koriste se kao pogodno tle za održavanje različitih vidova neokolonijalizma i hegemonizma, za suzbijanje procesa sticanja nacionalne nezavisnosti i ravnopravnosti. Kroz ekonomsku zavisnost, snage neokolonijalizma i dominacije nastoje da utiču i na društveno-politički razvoj i spoljnu politiku zemalja u razvoju. U tom kontekstu prisutna su i blokovska nastojanja da se u pokret nesvrstanosti unesu kriterijumi ideološke diferencijacije u cilju njegovog podređivanja spoljnopolitičkim interesima jednog ili drugog bloka. Smisao tih nastojanja je da se parališe nezavisna vanblokovska pozicija pokreta i oslabi jedinstvo i solidarnost nesvrstanih zemalja.

Istorijska neodrživost postojeće blokovske strukture sveta pokazuje se u nemoći da razrešava nagomilane protivurečnosti čovečanstva, da u savremenosti ili bližoj budućnosti nalazi trajnija rešenja za svetsku saradnju, koja bi garantovala mir i otvorila proces nastavljanja novih ekonomskih i političkih odnosa zasnovanih na ravnopravnosti. U tom smislu odgovornost nesvrstanih zemalja postaje danas još veća. Politika i pokret nesvrstavanja upravo u sadašnjoj situaciji potvrđuju se kao najširi vid progresivnih kretanja u svetu i kao nezavisan faktor borbe za mir u svetu i pravednije međunarodne odnose.

Odbacujući dominaciju i monopolizam u međunarodnim odnosima, naša zemlja i Savez komunista, svojom dinamičnom međunarodnom aktivnošću davali su i daju krupan doprinos afirmaciji pokreta nesvrstanosti.

U tom smislu, bitna pretpostavka očuvanja stabilnog međunarodnog položaja Jugoslavije jeste očuvanje i dalje razvijanje revolucionarnog kontinuiteta našeg socijalističkog puta i zajedništva, dalje jačanje samoupravljanja, prevladavanje sadašnjih ekonomskih teškoća i ostvarivanje politike stabilizacije. Jačajući jedinstvo, socijalističko zajedništvo i ravnopravnost svih naroda i narodnosti, Jugoslavija će i u uslovima pogoršane međunarodne situacije očuvati i proširiti stečeni međunarodni ugled i položaj.

Kada se osvrćemo na to naše, dostignućima i značajem veliko i bogato revolucionarno iskustvo, još jednom moramo istaći da je u temelju naše revolucije, svim njenim prelomnim momentima i tekovinama, stajalo i stoji Titovo delo. S pravom se može reći da Tito spada u red onih istorijskih ličnosti koje su obeležile epohu. Njegovo delo je izraz najprogresivnijih težnji radničke klase i rad-

nih ljudi, svih naroda i narodnosti na ovom našem jugoslovenskom prostoru. U stvaranju moderne, samostalne revolucionarne radničke partije, strategiji narodnooslobodilačke borbe i socijalističke revolucije, orijentaciji na samoupravljanje i doslednoj borbi za oslobađanje radničke klase i radnog čoveka uopšte, u pionirskoj ulozi u koncipiranju i ostvarivanju politike nesvrstavanja, stalnom i odlučnom zalaganju za ravnopravne odnose u radničkom pokretu u svetu — prirodno je izrastala i potvrđivala se Titova istorijska uloga i istovremeno rastao uticaj i primer naše Partije i Jugoslavije širom sveta. Tito je znao da u revolucionarni proces unese onaj elemenat istorijske kreativnosti, smelosti i vizionarstva koji je omogućavao da se nalaze izlazi i iz najtežih okolnosti, da se revolucija stalno obnavlja i jača. Kontinuitet naše revolucije zato je neodvojiv od onih ciljeva kojima je Tito posvetio ceo svoj život, od strategije revolucije kojoj je on dao dominantan pečat, neodvojiv je od njegovog velikog istorijskog dela.

Četvrtojulske odluke i danas predstavljaju inspiraciju i istorijsku pouku za sve nas, za našu radničku klasu, za sve naše narode i narodnosti.

Inspirišu nas svojim herojskim otporom svakoj sili i dominaciji, svojim odlučnim opredeljenjem za revolucionarno menjanje društvenih odnosa, svojom silovitom težnjom za stvaranjem novog, humanog i demokratskog društva, svojim neprekinutim revolucionarnim trajanjem i svojim osnovnim tekovinama — bratstvom i jedinstvom, ravnopravnošću, socijalističkim temeljima i nezavisnom, samostalnom, nesvrstanom pozicijom naše zemlje.

Istorijska su pouka po težnji i dostignuću da se revolucionarna politička akcija gradi prema uslovima i potrebama sopstvenog društva, po saznanju da su samo radnička klasa, narodi i narodnosti naše zemlje odlučujući činilac sopstvenog istorijskog razvoja, da smo sami stvarni gospodari svoje sudbine, po čvrstom uverenju da organizaciono-političko i idejno jedinstvo Partije ima suštinski značaj za uspeh revolucije i njeno očuvanje i po neraskidivoj povezanosti Partije s radničkom klasom i narodom.

Oslanjajući se na ta istorijska iskustva i saznanja, na krupna 40-godišnja dostignuća i socijalističko stvaralaštvo, na naše široke mogućnosti i jasna politička opredeljenja, danas se opet nalazimo pred zadatkom da osvajamo nove prostore socijalističkog napretka i da tražimo rešenja za probleme sa kojima se suočavamo u složenim međunarodnim i unutrašnjim političkim i ekonomskim kretanjima. Savez komunista će biti na visini tog sadašnjeg istorijskog

zadatka samo ako je svakog trenutka u središtu života, rada i delovanja radničke klase i svih naših radnih ljudi i građana, ako deluje kao unutrašnja, motorna snaga sistema, kao ravnopravan ali i najodgovorniji idejno-politički činilac društva i borbe za socijalističko samoupravno zajedništvo, što u pripremama XII kongresa SKJ treba posebno da dođe do izražaja. Uvereni smo da će naša radnička klasa, Savez komunista i ostale socijalističke snage, kao i uvek u dosadašnjoj istoriji, pronaći takve odgovore i rešenja koji će omogućiti dalji slobodan i svestrani razvitak naše socijalističke, samoupravne i nesvrstane zajednice.